

BIBLIOTEKA IM. STEFANA ŻEROMSKIEGO W ZAKOPANEM – PRZEGLĄD DZIEJÓW I DZIAŁALNOŚCI DO ROKU 2010

W artykule opisałam proces kształtowania się instytucji bibliotecznych w Zakopanem od drugiej połowy XIX wieku. Podjęłam próbę określenia ich roli w powstaniu Czytelni Zakopiańskiej, która w kolejnych latach „wyrosła” na Miejską Bibliotekę Publiczną. Jej historia i rozwój są związane z działalnością wielkich osobowości polskiej nauki i kultury, które niejednokrotnie w stolicy polskich Tatr szukały sposobu na poratowanie zdrowia. Niniejszy artykuł miał na celu przybliżyć dzieje Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Stefana Żeromskiego w Zakopanem oraz scharakteryzować jej działalność edukacyjno-oświatową od momentu jej powstania do roku 2010.

POWSTANIE I ROZWÓJ INSTYTUCJI BIBLIOTECZNYCH W ZAKOPANEM

Każde miasto w historii swego kulturowego rozwoju i kształtowania świadomości lokalnej swoich mieszkańców notuje moment powstania pierwszej miejskiej biblioteki. W wielu przypadkach to ona miała stać się centrum rozwoju myśli kulturalnej lokalnej społeczności.

W historii Zakopanego wyraźnie podkreślany jest fakt powstania, z inicjatywy Towarzystwa Tatrzańskiego, pierwszej tego typu instytucji. W 1875 roku, w tzw. Kasynie, w domu Krzeptowskiego przy ulicy Kościeliskiej powołano do życia czytelnię czasopism.

Dla zaspokojenia jej potrzeb Towarzystwo ufundowało prenumeratę czasopism (od 10 maja 1875 r. do 1 maja 1876 r. za kwotę 23 zł 89 ct.¹⁾ takich jak: „Czas”, „Gazeta Narodowa”, „Dziennik Polski”, „Gazeta Warszawska”, „Wiek”, „Kurier Lwowski”, „Dziennik Poznański”, gratis otrzymywało „Kurier Warszawski” i „Gazetę Przemysłowo-Rzemieślniczą”².

---

¹ *Zestawienie przychodu i rozchodu funduszów Tow. Tatrzańskiego*, „Pamiętnik Towarzystwa Tatrzańskiego” 1876, t. 1, s. 35, [online]
<http://bc.wbp.lublin.pl/dlibra/publication?id=17153&from=&dirids=1&tab=1&lp=1&QI=> [dostęp: 10.11.2015].

² *Sprawozdanie z czynności Tow. tatrzańskiego za czas od dnia 8 sierpnia 1873 r. do 28 maja 1876 r.* „Pamiętnik Towarzystwa Tatrzańskiego” 1876, t. 1, s. 25, [online]
<http://bc.wbp.lublin.pl/dlibra/publication?id=17153&from=&dirids=1&tab=1&lp=1&QI=> [dostęp: 10.11.2015].

Równocześnie działacze Towarzystwa podejmowali działania na rzecz stworzenia biblioteki. Pierwszą książkę – album fotografii widoków tatrzańskich Hermanna Wilhelma Vogla *Die Hohe Tatra* ofiarował Ludwig Eichborn³. Z budżetu organizacji przeznaczano środki finansowe na powiększanie księgozbioru, jednak były one niewystarczające w stosunku do potrzeb wynikających z konieczności uzupełniania o nowości oraz ochrony zgromadzonych już zbiorów⁴. Mimo to, czytelnia czasopism powoli przekształcała się w bibliotekę. Jak wynika z zestawienia przychodów i rozchodów funduszu Towarzystwa Tatrzańskiego, w czasie od 10 maja 1875 r. do 1 maja 1876 r., wydano 20 zł 34 ct. na dzieła dla Biblioteki i prenumeratę gazet alpejskich⁵.

Exemplarze biblioteczne trafiające do księgozbioru w początkach jego powstawania pochodziły przede wszystkim z darowizn. Należy tu wymienić dary Władysława Anczyca z Krakowa oraz Jana Konstantego Żupańskiego z Poznania. Biblioteka rosła także dzięki darom poszczególnych członków Towarzystwa Tatrzańskiego. W roku 1882 została przeniesiona do nowo wybudowanego gmachu kasyna Towarzystwa Tatrzańskiego zwanego także Dworcem Tatrzańskim lub Dworem Tatrzańskim, liczyła wówczas 176 tomów. Istotną dla rozwoju biblioteki była współpraca podjęta z organizacjami działającymi na terenie Austro-Węgier, skąd otrzymywano w drodze wymiany wydawnictwa obcojęzyczne.

W bibliotece nie było bibliotekarza. Wynikało to z faktu, że Towarzystwo w swym statucie opublikowanym w 1876 roku nie przewidziało prowadzenia stałej biblioteki, w § 2 pkt 4 zalecano „Zakładanie zbiorów książek, kart (map), panoram, przedmiotów służących do wszechstronnego poznawania przyrody górskiej, wreszcie wzorów do przedmiotów służących do podróży i wycieczek górskich”⁶. Opiekę nad rekwizytami kancelaryjnymi, dyplomami, kartami wstępu, odznakami dla Członków oraz pieczęcią Towarzystwa sprawował sekretarz. Wypożyczanie zbiorów powierzono Konserwatorowi zbiorów, który w myśl Statutu

---

³ Tamże.

⁴ 12 marca 1899 roku, podczas obrad XXVI zwyczajnego Walnego Zgromadzenia Towarzystwa Tatrzańskiego, w sali posiedzeń Rady miejskiej Krakowie, Walery Heck zaproponował podwyższenie kwoty funduszu na bibliotekę – ze 120 złotych reńskich (złr) na 300 złr. *Protokół z XXVI. zwyczajnego Walnego Zgromadzenia Towarzystwa Tatrzańskiego, odbytego d. 12 marca 1899 r. w sali posiedzeń Rady miejskiej w Krakowie*, „Pamiętnik Towarzystwa Tatrzańskiego” 1900, t. 21, s. 2 [online] <http://bc.wbp.lublin.pl/dlibra/publication?id=17153&from=&dirids=1&tab=1&lp=1&QI=> [dostęp: 10.11.2015].

⁵ Pod terminem „gazety alpejskie” należy rozumieć gazety o tematyce górskie; *Zestawienie przychodu i...*, s. 35.

⁶ *Statut Towarzystwa Tatrzańskiego z siedzibą w Krakowie*, „Pamiętnik Towarzystwa Tatrzańskiego” 1876, t. 1, s. 9 [online] <http://bc.wbp.lublin.pl/dlibra/publication?id=17153&from=&dirids=1&tab=1&lp=1&QI=> [dostęp: 10.11.2015].

wyznaczał na ten cel „jeden dzień w tygodniu i godziny urzędowe”. Jak podaje Statut, konserwator zbiorów:

utrzymuje dokładny spis wszystkich zbiorów Towarzystwa i wypożycza Członkom Towarzystwa pojedyncze przedmioty lub okazy na 4 tygodnie za kartką własnoręcznie przez biorącego podpisaną. Osoby nie należące do Towarzystwa mogą wypożyczać przedmioty należące do zbiorów Towarzystwa jedynie po złożeniu odpowiedniej kaucyi w gotówce, uznanej przez Wydział. Do wypożyczenia przedmiotów własnością Towarzystwa będących⁷.

Członkowie Towarzystwa pełnili swoje funkcje bezpłatnie. W 1897 roku biblioteka liczyła 274 czytelników. Wszyscy, poza członkami Towarzystwa zobowiązani byli do uiszczania regulaminowych składek.

Historycy zwracają uwagę na osobę Leopolda Świerza, który pełnił obowiązki sekretarza-bibliotekarza w latach 1874–1903. Wśród jego zasług dla biblioteki wymienić należy opracowanie pierwszego katalogu Biblioteki Towarzystwa Tatrzańskiego. Pierwszy dodatek do katalogu ukazał się w 1898 roku, drugi w 1904 roku⁸.

Powstawanie Biblioteki Publicznej wiąże się z pożarem drewnianego budynku Dworca Tatrzańskiego (21 stycznia 1900 roku)⁹, w którym miała siedzibę Biblioteka Towarzystwa Tatrzańskiego. Spłonęło wówczas 2400 woluminów.

Działacze Towarzystwa podjęli dzieło wskrzeszenia biblioteki. W 1904 roku księgozbiór biblioteki liczył już 550 woluminów. Jednak dalszy jego rozwój został zahamowany z powodu powstawania innych instytucji bibliotecznych. W 1914 roku członkowie Towarzystwa Tatrzańskiego zdecydowali o przekazaniu zbiorów liczących wówczas 650 tomów Bibliotece Publicznej, zachowując przy tym prawo do bezpłatnego korzystania z jej czytelni¹⁰.

Sama Biblioteka Publiczna w początkowym okresie kształtowania swego charakteru funkcjonowała jako stowarzyszenie pod nazwą Czytelnia Zakopiańska, a następnie od

---

⁷ Tamże, s. 18.

⁸ M. Mantyka, *Z dziejów zakopiańskiej Biblioteki 1900–2000*, Zakopane 2000, s. 5–7; *Wiekowa Biblioteka*, „Tygodnik Podhalański” 2000, nr 50, s. 26; *Wielka Encyklopedia Tatrzańska*, Poronin 1995, s. 81, 1213–1213.

⁹ Według naocznego świadka Wiktora Ciechomskiego Erard, dyrektora spółki handlowej, przyczyną pożaru Dworca Tatrzańskiego, do którego doszło 21 stycznia 1900 roku około godziny 5.30 rano, była nieostrożność przy nalewaniu nafty w dworcowej jadalni, *Obrady Wydziału Tow. Tatrzańskiego, podane w streszczeniu*, „Pamiętnik Towarzystwa Tatrzańskiego” 1900, t. 21, s. 24, [online] <http://bc.wbp.lublin.pl/dlibra/publication?id=17153&from=&dirids=1&tab=1&lp=1&QI=> [dostęp: 10.11.2015].

¹⁰ *Wiekowa Biblioteka*, „Tygodnik Podhalański” 2000, nr 50, s. 26; „Pamiętnik Towarzystwa Tatrzańskiego”, Kraków 1900, t. 21, s. 5.

1904 roku jako Biblioteka Publiczna, wyprzedzając o kilka lat narodziny tak znanych instytucji jak: Biblioteka Publiczna Miasta Warszawy (1907), Lublina (1908), a o kilkanaście lat powstanie placówek bibliotecznych w innych ośrodkach miejskich np. w Łodzi (1917). Aby zobrazować okoliczności towarzyszące powstaniu Czytelni Zakopiańskiej, a później Biblioteki Publicznej, należy cofnąć się w czasie do roku 1887, kiedy to powstały dwie instytucje o charakterze bibliotecznym: Czytelnia Stacji Klimatycznej oraz Czytelnia Ludowa Towarzystwa Oświaty Ludowej.

Historia pierwszej z nich tj. Czytelni Stacji Klimatycznej przypada na lata 1887–1908. Jej utrzymanie było jednym ze statutowych obowiązków Stacji. Stacja „Klimatyka” prenumerowała kilkanaście czasopism, m.in. „Słowo Polskie”, „Wędrowca”, „Dziennik Polski”, „Dziennik Poznański”, „Głos Narodu”. Braki budżetowe zmusiły „Klimatykę” do likwidacji Czytelni. Pod koniec 1908 roku Czytelnia Stacji – z inicjatywy dra Józefa Żychonia, pełniącego wówczas funkcję lekarza klimatycznego – została połączona z Biblioteką Publiczną. Z budżetu Stacji Klimatycznej placówka otrzymywała stałą subwencję na prenumeratę czasopism.

Losy drugiej instytucji związane były z działalnością Towarzystwa Oświaty Ludowej, której członkowie podjęli się zorganizowania w Zakopanem Czytelni Ludowej. Jej uroczyste otwarcie nastąpiło 26 czerwca 1887 roku. Opiekę nad Czytelnią sprawowali Maria i Bronisław Dembowski. Otwierana była tylko w niedziele. Księgozbiór gromadzono z myślą o oświacie niższych warstw społecznych, co uwidaczniało się w doborze książek, wśród których przeważały tzw. książki dla ludu. Liczba czytelników wynosiła około 200, większą część stanowiła młodzież. Szczególnie poczytne były powieści polskich pisarzy, wśród wydawnictw naukowych – dzieła o tematyce historycznej. Czytelnia borykała się z wieloma problemami, m.in. lokalowymi. Zakończyła swoją działalność w 1893 roku, po śmierci B. Dembowskiego¹¹.

Mówiąc o rozwoju zakopiańskiego czytelnictwa nie należy zapominać o roli jaką na tym polu odegrały zakopiańskie księgarnie. Pierwszą – filię krakowskiej księgarni – założył Leonard Zwoliński. Na początku XX wieku Zwoliński zlikwidował placówkę krakowską i przeniósł się na stałe do Zakopanego¹².

---

¹¹ Tamże; *Wiekowa Biblioteka...*; S. Momot, *Zakopane i Tatry*, Zakopane 1999, s. 5–6; *Wielka Encyklopedia Tatrzańska*, Poronin, 1995, s. 207–208, 1458.

¹² *Zwoliński Leonard (1863–1933)*, [online] <http://www.krupowki.biz/ludzieizabytki.html> [dostęp: 20.10.2015].

Czytelnie i księgarnia nie mogły jednak zaspokoić wszystkich potrzeb czytelniczych Zakopianczyków i przyjezdnych. Pomoc nadeszła w sierpniu 1894 roku, kiedy to powstało Zakopiańskie Towarzystwo Szkoły Ludowej (ZTSL). Odegrało ono istotną rolę w rozwoju czytelnictwa zakopiańskiego. Z inicjatywy ZTSL zorganizowano Czytelnię im. Adama Mickiewicza w Zakopanem i wypożyczalnię w Poroninie. Na początku XX wieku Towarzystwo Szkoły Ludowej założyło szereg wypożyczalni w okolicznych wioskach. Mogła z nich korzystać młodzież akademicka, która coraz liczniej przyjeżdżała do Zakopanego w celach wypoczynkowych i zdrowotnych. Brakowało jednak stałej, bogatej w zbiory biblioteki. To właśnie z inicjatywy studentów przystąpiono do organizowania stowarzyszenia pod nazwą Czytelnia Zakopiańska.

Głównym zadaniem nowopowstałego stowarzyszenia miało być stworzenie biblioteki, kompletowanie roczników czasopism, a także organizowanie spotkań naukowych i towarzyskich. Podanie do władz o zatwierdzenie statutu podpisali dr Marian Hawranek i Waclaw Tokarz student Uniwersytetu Jagiellońskiego. Za datę formalnego powstania Czytelni Zakopiańskiej uznaje się 11 stycznia 1900 roku.

Na początku swego istnienia Czytelnia liczyła 80 członków, posiadała księgozbiór złożony z ponad 200 książek o tematyce historycznej i społecznej. Prenumerowała około 40 czasopism. Jej pierwszą siedzibą był dom Józefa Słowika przy ulicy Zamoyskiego, a od maja 1900 roku willa „Polanka”. Pracami Stowarzyszenia kierował Zarząd. Jego Członkowie zobowiązani byli do opłaty wpisowej i miesięcznej składki. Swoje obowiązki pełnili bezpłatnie. Pierwszym prezesem został dr Marian Hawranek, a po jego śmierci w roku 1901 funkcję tę powierzono profesorowi Uniwersytetu Lwowskiego Piotrowi Chmielowskiemu. Chmielowski dążył do rozwoju Czytelni jako pracowni literackiej dla pisarzy. Czynnikiem uczestniczył w życiu kulturalnym Zakopanego, wygłaszając odczyty o współczesnej literaturze polskiej. Z jego inicjatywy zorganizowano 1 stycznia 1902 roku pierwszą w Zakopanem wystawę sztuk pięknych. Rola jaką Czytelnia oraz osoby z nią związane, odgrywały w społeczeństwie zakopiańskim stawała się coraz bardziej znacząca. Czytelnia powoli nabierała charakteru ośrodka życia umysłowego Zakopanego. Księgozbiór systematycznie się powiększał, rosła przy tym także liczba użytkowników. Po śmierci Chmielowskiego, w 1904 roku zrodził się pomysł przekształcenia Czytelni w Bibliotekę Publiczną. Z inicjatywą tą wystąpił Dionizy Bek. Poparli go Marcin Woyczyński i przebywający w Zakopanem Stefan Żeromski. Zawiązано Towarzystwo Biblioteki Publicznej i przystąpiono do opracowania statutu. Został on zatwierdzony 15 sierpnia 1904 roku. Czym miała być biblioteka dla środowiska zakopiańskiego określał trzeci paragraf

statutu, który mówił: „Celem Towarzystwa jest zaspokojenie umysłowych potrzeb stałych i czasowych mieszkańców Zakopanego”¹³.

Po utworzeniu biblioteki, wiosną 1904 roku, Żeromski został jej prezesem i pełnił bezinteresownie funkcję bibliotekarza. Ofiarował bibliotece kilka skrzyń własnych książek. Dla uzyskania dodatkowych funduszy organizował odczyty, wieczorki poetyckie i zabawy taneczne. Zabiegał o powiększenie księgozbioru, wysyłając listy do wydawców, pisarzy. Zwrócił się m.in. do redaktora dwutygodnika „Niwa”, W. Szuszkiewicza, z prośbą o przysyłanie pisma do czytelnicy. W 1904 roku w „Przeglądzie Zakopiańskim” ukazała się informacja:

Czytelnia Zakopiańska przekształcona obecnie na Bibliotekę publiczną, rozwija się dzięki staraniom i pracy p. Żeromskiego bardzo pomyślnie. Z każdym dniem niemal wpływają nowe dzieła; ilość pism w czytelnicy zwiększyła się również znacznie. Wkrótce biblioteka stanie się zapewne punktem zbornym całego tutejszego ruchu umysłowego¹⁴.

S. Żeromski, po wyjeździe z Zakopanego w kwietniu 1905 roku, w dalszym ciągu interesował się losami biblioteki. Aktywnie zabiegał o wyposażenie jej księgozbioru, wysyłając listy do wydawców i pisarzy, a ofiarodawcom osobiście dziękował. W 1914 roku objął stanowisko p.o. prezesa zarządu i funkcję tę pełnił do zakończenia wojny. Biblioteka pamiętała o swoim prezesie. W 1914 roku Żeromski został mianowany jej honorowym członkiem, a od 1965 roku Miejska Biblioteka Publiczna nosi jego imię¹⁵.

Zainteresowanie losami biblioteki, przekroczyło granice Podhala. Dary w postaci cennych pozycji książkowych, roczników czasopism i druków ulotnych napływały z różnych stron kraju. W 1905 roku biblioteka przejęła księgozbiór społeczno-polityczny zakopiańskiej sekcji Polskiej Partii Socjalistycznej. Powstanie tego zbioru wiąże się z zakopiańską działalnością Franciszka Ksawerego Praussa (1874–1925). Księgozbiór biblioteki powiększał się systematycznie, co dokumentuje Wykres 1.

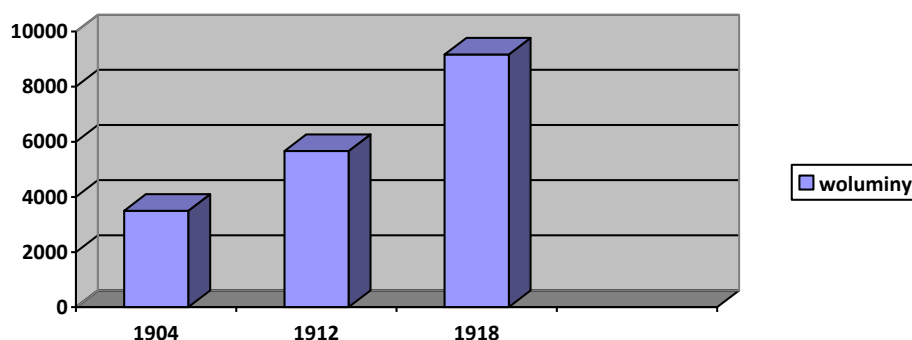
¹³ M. Mantyka, s. 27; I. Chrzanowski, *Chmielowski Piotr*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, Kraków 1937, t. 3, s. 342–344; *Biogramy Uczonych Polskich*, Warszawa 1994, z. 1, s. 255–257.

¹⁴ „Przegląd Zakopiański” 1904, nr 2, s. 15, [online]

<http://mbc.malopolska.pl/dlibra/doccontent?id=12395&from=FBC> [dostęp: 15.11. 2015].

¹⁵ K. Kasztelowicz, S. Eile, *Stefan Żeromski-kalendarz życia i twórczości*, Kraków 1961, s. 197.

Wykres 1. Wielkość księgozbioru Biblioteki Publicznej w Zakopanem, w latach 1904, 1912, 1918.

Źródło: *Z kart historii*, [online] <http://bibliotekazakopane.pl/z-kart-historii/> [dostęp: 08.11.2015].

Analiza danych liczbowych przedstawionych na Wykresie 1 wykazała, że w latach 1904–1918 księgozbiór Biblioteki Publicznej w Zakopanem wzrósł trzykrotnie, co świadczy o rosnącej popularności instytucji.

Okres I wojny światowej nie zahamował działalności Biblioteki Publicznej w Zakopanem. Liczba czytelników w 1917 roku wzrosła w porównaniu do 1913 roku dwukrotnie i wynosiła 1827. Wzrosła o ponad 10 000 liczba wypożyczeń, osiągając sumę 34 823. Biblioteka kilkakrotnie zmieniała siedzibę. Do 11 listopada 1908 roku zajmowała pomieszczenia w budynku „Bazaru Polskiego” wybudowanego prawie na wprost hotelu „Morskie Oko”. Na początku 1914 roku zajmowała pomieszczenia w budynku Dworca Tatrzańskiego¹⁶.

Jak podaje Mieczysław Mantyka w monografii *Z dziejów zakopiańskiej biblioteki 1900–2000*: „pierwsze lata w niepodległej Polsce były trudne i nie sprzyjały rozwojowi Biblioteki. Powojenny kryzys spowodował zubożenie inteligencji, która zawsze stanowiła oparcie dla zakopiańskiej księżnicy”¹⁷. Funkcjonowanie biblioteki w okresie międzywojennym związane było z działalnością Jerzego Gawlińskiego. W 1905 roku ukończył on kurs bibliotekarsko-administracyjny. Pracę jako bibliotekarz rozpoczął w Bibliotece Towarzystwa Uniwersytetów Ludowych w Krakowie. W 1912 roku związał się z zakopiańską placówką i do 1939 roku był członkiem jej Zarządu, początkowo jako sekretarz, a następnie bibliotekarz. W związku z reorganizacją Towarzystwa Tatrzańskiego Biblioteka musiała oddać większe pomieszczenie w budynku Dworca Tatrzańskiego i cały księgozbiór został umieszczony w mniejszym lokalu.

¹⁶ *Wiekowa Biblioteka...*; H. Kiepuska, *Prauss Franciszek Ksawery*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź 1984, t. 28, z. 16, s. 353.

¹⁷ M. Mantyka, s. 43–44.

Ilustracja 1. Budynek Dworca Tatrzańskiego przy ulicy Krupówki 12 (data: 1910–1939)

Źródło: NAC, Sygnatura: 1-C-817, [online] <https://audiovis.nac.gov.pl/obraz/176757/4dac7231ae80afcf0d35b8acd1f4c125/> [odczyt: 25.11.2015].

Ostatecznie zniknęła możliwość utrzymania czytelnicy, urządzania odczytów i zebrań. Mimo to księgozbiór wzrastał nadal. W 1922 roku liczył 13 358 woluminów, w 1929 roku – 17 058, a w 1934 – 18 000. Zbiory tworzyły przede wszystkim dzieła naukowe, beletrystyka stanowiła nie więcej niż 35 % zasobu. Sytuacja finansowa Towarzystwa Biblioteki Publicznej była bardzo trudna. Biblioteka nie mogła pozwolić sobie na zakup nowości literatury pięknej, przez co traciła czytelników. Tylko dzięki ofiarności i wytrwałości Gawlińskiego przetrwała, nie tracąc wiary w lepszą przyszłość. On sam pisał:

O przyszłość biblioteki nie lękamy się. Jeżeli w dawnym małym Zakopanem znaleźć ona mogła warunki istnienia, to tym bardziej tworzącym się wielkim, nowoczesnym Zakopanem znaleźć je musi. I chociaż dzisiaj ogół Zakopian mało się biblioteką swoją interesuje, zmienić się to musi i zaświtać musi zrozumienie, że tak poważna skarbnica wiedzy jaka jest BP, nie jest sprawą błahą¹⁸.

Pod koniec lat trzydziestych XX wieku Zarząd Miejski i Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zwiększyły dotacje na potrzeby Biblioteki. Było to skutkiem

---

¹⁸ M. Mantyka, s. 47.

rozwoju ruchu turystycznego, który nastąpił w latach 1934–1939. Przyływ turystów przyczynił się do wzrostu liczby czytelników biblioteki, a to pozwoliło na uzyskanie dodatkowych środków finansowych. Wiosną 1940 roku księgozbiór został przeniesiony do lokalu przy ulicy Krupówki 41a. Miało to związek z wybuchem II wojny światowej i pojawieniem się w Zakopanem przedstawicieli władz okupacyjnych, którzy zajęli dotychczasowy budynek Biblioteki.

Dnia 29 stycznia 1945 roku wyzwolono Zakopane, a kilkanaście dni później w połowie lutego 1945 roku przystąpiono do organizowania Biblioteki Publicznej. Pierwszym kierownikiem został Antoni Olcha. Z pomocą Gawlińskiego przystąpił do porządkowania zbioru. Pod koniec lutego 1945 roku Biblioteka rozpoczęła na nowo swoją działalność.

Dekret o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi z 17 kwietnia 1946 roku nakładał na państwo obowiązek zakładania i utrzymywania bibliotek. Przyczyniło się to do rozwiązania wielu problemów, w tym uporządkowania spraw finansowych, lokalowych i kadrowych tych instytucji. Na mocy dekretu biblioteki różnego typu połączono w jednolitą sieć bibliotek publicznych. Zakopiańska Biblioteka przejęła zbiory Towarzystwa Szkoły Ludowej, Stowarzyszenia Polsko-Francuskiego, prywatnej biblioteki „Nowości”, Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” oraz mniejszych bibliotek sanatoryjnych.

W pierwszych latach po zakończeniu drugiej wojny światowej nastąpił dynamiczny rozwój czytelnictwa. W takiej sytuacji priorytetową stała się kwestia organizacji filii i punktów bibliotecznych. W 1953 roku na terenie Zakopanego działało osiem punktów bibliotecznych. Na początku lat sześćdziesiątych część punktów przekształcono w filie biblioteczne i zorganizowano oddział dla dzieci. Duży wkład w powojenny rozwój Miejskiej Biblioteki Publicznej wnieśli kierownicy placówki: Zygmunt Bielski, dyrektor Biblioteki w latach 1949–1954 oraz Andrzej Janiszewski, pełniący tę funkcję w latach 1954–1955. W 1956 roku urząd dyrektora przejęła Janina Nowakowa, a rok później Janina Müllerowa, która sprawowała go do roku 1972. To właśnie za jej kadencji doszło do zorganizowania sieci punktów bibliotecznych na terenie gminy oraz do zainaugurowania przez prof. Stanisława Pigonia „czwartków literackich”, które do dziś cieszą się dużym zainteresowaniem. Będzie jeszcze o nich mowa później.

W 1950 roku Miejska Rada Narodowa przydzieliła Bibliotece parter willi „Kresy” przy ulicy A. Galicy 8, a 1971 roku pomieszczenia na pierwszym piętrze. W 1991 roku willę „Kresy” zwrócono właścicielom¹⁹.

Ilustracja 2. Willa „Kresy” w Zakopanem (fot. Jacek Jopowicz)

Źródło: *Stefan Żeromski w Zakopanem*, [online] <http://zeromszczacy.pl/stefan-zeromski-w-zakopanem-id235.html> [dostęp: 5.11.2015].

Po II wojnie światowej reorganizacji uległa struktura administracji terenowej, zmieniała się też funkcja Biblioteki Publicznej. W 1951 roku Zakopane zostało powiatem miejskim. Biblioteka działała w strukturach powiatowych ówczesnego województwa krakowskiego.

Ilustracja 3. Czytelnia Miejskiej Biblioteki Publicznej w latach 50. XX wieku

Źródło: *Zakopane. 75 lat praw miejskich, praca zbiorowa*, pod red. Ewy Matuszewskiej, Zakopane 2008, s. 130.

---

¹⁹ *Stefan Żeromski w Zakopanem*, [online] <http://zeromszczacy.pl/stefan-zeromski-w-zakopanem-id235.html> [dostęp: 5.11.2015].

1 lipca 1977 roku utworzono jednostkę administracyjną pod nazwą Zakopane i Gmina Tatrzańska. Miejskiej Bibliotece Publicznej podlegały filie: w Murzasichlu, Poroninie, Zębie, Nowym Bystrem, Kościelisku, Witowie i Dzianiszu. W takich realiach biblioteka funkcjonowała do 31 grudnia 1994 roku, tj. do podziału Gminy Tatrzańskiej²⁰.

Ważnym wydarzeniem w dziejach zakopiańskiej księżnicy było włączenie, 29 maja 1978 roku, jej zbiorów do pierwszego wykazu Narodowego Zasobu Bibliotecznego, powołanego z inicjatywy Biblioteki Narodowej, Biblioteki Jagiellońskiej oraz Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Fakt ten potwierdził cenny i unikalny charakter zbioru.

Po rozpadzie Gminy Tatrzańskiej, w kwietniu 1995 roku przekazano dla potrzeb Biblioteki lokal na osiedlu Łukaszówki 4a. W 2001 roku oddział dla dzieci otrzymał pomieszczenie w lokalu przy ul. Zborowskiego 1. W wyniku reformy administracyjnej kraju utworzony został Powiat Tatrzański. Od 2000 roku na mocy porozumienia zawartego pomiędzy Zarządem Powiatu Tatrzańskiego i Zarządem Miasta Zakopane – Miejska Biblioteka Publiczna pełni funkcję Biblioteki Powiatowej. Tym samym zmianie uległa struktura organizacji sieci bibliotek publicznych, która powiązana została ze strukturą administracji państwowej. Miejska Biblioteka Publiczna wraz ze swymi filiami oraz z 14 bibliotekami wiejskimi (Bukowina Tatrzańska, Białka Tatrzańska, Gliczarów Dolny, Czarna Góra, Jurgów, Leśnica, Murzasichle, Poronin, Nowe Bystre, Ząb, Biały Dunajec, Kościelisko, Witów, Dzianisz) tworzy powszechną sieć placówek w powiecie.²¹

DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNO-OŚWIATOWA W MBP W ZAKOPANEM W LATACH 2000–2010

W 2010 roku Biblioteka im. S. Żeromskiego obejmowała: wypożyczalnię, czytelnię, oddział dla dzieci i filie – Olcza, Harenda, Skibówki. Z zakopiańskiej biblioteki miejskiej, jak informował jej dyrektor Mieczysław Mantyka, korzystało rocznie ok. 6500 osób, natomiast z czytelnii 1300 czytelników. Zdecydowany wpływ na lepsze wyniki czytelnictwa w Zakopanem miały kobiety, które stanowiły aż 65 % ogółu czytających. Do ich ulubionych gatunków literackich należały romanse i klasyka. Mężczyźni najczęściej sięgali po fantastykę i tematykę historyczno-wojenną.

---

²⁰ *Zakopane. 75 lat praw miejskich, praca zbiorowa*, pod red. E. Matuszewskiej, Zakopane 2008, s. 214.

²¹ M. Mantyka, s. 90–105; Portal internetowy Miejskiej Biblioteki Publicznej im. S. Żeromskiego w Zakopanem, [online] <http://bibliotekazakopane.pl/z-kart-historii/> [dostęp: 20.10.2015]; A. Jackowski, *Rozwój funkcji turystycznej Zakopanego w okresie międzywojennym (1918-1939)*, [w:] *Zakopane. Cztery lata dziejów*, red. R. Dutkova, Kraków 1991, t. 2, s. 20–36; *Zakopane. 75 lat...*, s. 21–35.

Z naszym czytelnictwem nie jest najgorzej – optymistycznie twierdził dyrektor biblioteki. – Zawsze jest tak, że 50 procent społeczeństwa czyta książki, a 50 nie. Ponadto zauważamy, że z roku na rok liczba czytelników wzrasta. Jednak wielkiego skoku się nie spodziewamy²².

Albumy widokowe z Tatr, przewodniki i literatura górską to pozycje najczęściej sprzedawane w zakopiańskich księgarniach, większość z ich nabywców to turyści, którzy równie chętnie sięgają po te pozycje w zaciszu biblioteki. W roku 2007 w zakopiańskich placówkach bibliotecznych zarejestrowano 6351 czytelników. Liczba ta stanowiła około 23% mieszkańców miasta. Największą grupę użytkowników (3477) stanowili uczniowie. Młodzież szkolna oprócz lektur obowiązkowych, poszukiwała literatury przygodowej, fantastyczno-naukowej, społeczno-obyczajowej i powieści grozy. Czytelnikom wypożyczono do domu 192 606 woluminów, na miejscu udostępniono 50 949 woluminów.

Struktura wypożyczeń przez wiele lat nie ulegała zasadniczym zmianom. W latach 2000–2010 największą poczytnością cieszyła się literatura piękna dla dorosłych – 108 308 wypożyczeń, literatura dziecięca 17 029 wypożyczonych woluminów i literatura popularno-naukowa 16 190 woluminów. Liczba wypożyczeń na 100 mieszkańców wynosiła 708 woluminów. Szczególnym zainteresowaniem cieszyły się nowości wydawnicze. Jak już wspomniano, niezależnie od zmieniających się gustów czytelniczych, stałą grupę zwolenników miała literatura historyczna, wojenna i klasyka. Podłączenie bibliotek do sieci Internetu pozwoliło na poszerzenie oferty udostępnianych materiałów. Użytkownicy nieodpłatnie mogli przeszukiwać światowy zbiór informacji. Najchętniej z Internetu korzystali uczniowie szkół podstawowych, średnich oraz studenci. W środowisku lokalnym wzrosło znaczenie bibliotek publicznych jako instytucji wspomagających działalność szkoły. Dotyczyło to zwłaszcza utrwalania umiejętności czytania wśród uczniów, upowszechniania wartościowej literatury pięknej oraz popularnonaukowej, pomocy w dokonywaniu samodzielnych wyborów i kształtowania zainteresowań czytelniczych. Znaczącą grupę czytelników Miejskiej Biblioteki Publicznej im. S. Żeromskiego stanowili studenci – 700. Wysoka cena książek z zakresu literatury fachowej zmuszała czytelników do korzystania z zasobów biblioteki. Aby sprostać tym potrzebom placówka uzupełniała na bieżąco swój księgozbiór popularnonaukowy. Dla czytelników studiujących – w ramach wypożyczeń

---

²² *Kobiety czytają częściej: z naszym czytelnictwem nie jest najgorzej twierdzi dyrektor zakopiańskiej biblioteki*, „Dziennik Polski” 2001, nr 119, dod. „Dz. Pol. Podh.”, s. 2.

międzybibliotecznych – sprowadzane były książki z bibliotek naukowych: Krakowa, Warszawy, Wrocławia. W pierwszym dziesięcioleciu XXI wieku Biblioteka zakopiańska poszerzyła swoje zbiory o nowe typy dokumentów – multimedia. Głównie były to pełnotekstowe bazy danych na CD-ROM. Działalność edukacyjno-oświatowa Miejskiej Biblioteki Publicznej w Zakopanem nie ograniczała się jedynie do udostępniania księgozbioru. Podobnie jak inne biblioteki podhalańskie oferowała swoim użytkownikom szeroką paletę możliwości obcowania z kulturą i nauką. Biblioteczna oferta skierowana była do różnych grup odbiorców, zainteresowani zdobywaniem wiedzy użytkownicy mogli ją tu poszerzyć. Zarówno dzieci, młodzież, jak i osoby starsze spędzali w bibliotece czas w sposób pożyteczny a zarazem przyjemny²³.

Cennym źródłem wiedzy o działalności zakopiańskiej biblioteki jest prasa. Na łamach wielu podhalańskich gazet można odnaleźć informacje o pomysłach powstających w Bibliotece im. Stefana Żeromskiego, które mają na celu służyć społeczeństwu poprzez szerzenie oświaty i edukacji. Każda biblioteka publiczna, ze względu na specyficzne warunki w jakich przyszło jej istnieć, musi dostosować swoją działalność do potrzeb i oczekiwań lokalnego społeczeństwa. Znalezienie odpowiednich sposobów na dotarcie z informacją do jak najszerszej grupy odbiorców nie jest łatwym zadaniem. Filarem promocji działalności bibliotecznej może być właśnie prasa lokalna²⁴. Rzeczywistość zakopiańska pozwalała bibliotece na inicjowanie wielu ciekawych projektów, z którymi starała się dotrzeć do mieszkańców miasta, jego okolic, jak również do turystów licznie odwiedzających Zakopane o każdej porze roku. Poza głównymi filiami Biblioteka im. S. Żeromskiego w latach 2000–2010 pełniła nadzór nad bibliotekami w Białym Dunajcu, Bukowinie Tatrzańskiej, Kościelisku i w Poroninie, każda z nich posiadała osobne placówki. Podział ten odgrywał ważną rolę, przy ocenie dostępności oferty bibliotecznej do jak najszerszego kręgu odbiorców. Główne imprezy kulturalne odbywały się w centrum tego systemu bibliotecznego, tzn. w Miejskiej Bibliotece Publicznej im. S. Żeromskiego mieszczącej się w Zakopanem przy ulicy Łukaszówki 4a, zainteresowani danymi wydarzeniami użytkownicy musieli się do tego miejsca pofatygować.

Tabela 1 przedstawia godziny pracy biblioteki i jej filii. Pory funkcjonowania placówek są bardzo różne, zapamiętanie ich to dla czytelnika nie lada wyzwanie²⁵.

---

²³ Portal internetowy...; *Zakopane. 75 lat...*, s. 130.

²⁴ L. Byliński, *Prawo biblioteczne na co dzień*, Warszawa, 2006, s. 166-168.

²⁵ Już w XIII wieku Humbert de Romanis zalecał stałe godziny otwarcia bibliotek. Zob. A. Zajchowska, *O pożytkach płynących z lektury regulaminu*, [online] <http://dominikanie.pl/2015/02/o-pozytkach-plynacych-z-lektury-regulaminu/> [dostęp: 24.11.2015].

Tabela 1. Godziny otwarcia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Zakopanem oraz jej filii i oddziałów (rok 2010)

Miejscowość	Godziny otwarcia					
Zakopane	10.00–18.00	10.00–18.00	10.00–18.00	–	10.00–18.00	10.00–16.00 (ostatnia sobota miesiąca)
Oddział dla dzieci	9.30–17.00	9.30–7.00	9.30–17.00	9.30–17.00	9.30–15.30	–
Olcza Filia nr 1	12.00–17.00	12.00–17.00	–	12.00–17.00	12.00–17.00	–
Skibówki Filia nr 2	13.00–18.00	13.00–18.00	–	13.00–18.00	13.00–18.00	–
Harenda Filia nr 3	11.00–16.00	–	11.00–16.00	10.00–15.00	11.00–16.00	–
Biały Dunajec	12.00–20.00	12.00–20.00	12.00–20.00	12.00–20.00	12.00–20.00	12.00–20.00
Gliczarów Dolny Filia	11.30–16.00	–	11.30–16.00	–	11.30–16.00	–
Bukowina Tatr.	09.00–17.00	09.00–17.00	09.00–17.00	09.00–17.00	09.00–16.00	–
Białka Tatr. Filia	10.00–18.00	10.00–17.00	10.00–17.00	10.00–17.00	10.00–18.00	–
Czarna Góra Filia	–	13.00–18.00	13.00–18.00	13.00–18.00	13.00–18.00	–
Jurgów Filia	14.30–18.30	14.30–18.30	14.30–18.30	14.30–18.30	14.30–18.30	–
Leśnica Filia	13.00–18.00	13.00–18.00	13.00–18.00	13.00–18.00	–	–
Kościelisko	8.30–16.30	8.30–16.30	8.30–16.30	8.30–16.30	08.30–16.30	–
Dzianisz Filia	–	9.00–18.00	9.00–17.30	9.00–17.30	09.00–13.00	–
Witów Filia	10.00–18.00	10.00–18.00	–	12.00–18.00	10.00–18.00	–
Poronin	12.00–19.00	10.00–17.00	10.00–17.00	10.00–17.00	11.00–19.00	–
Murzasichle Filia	15.00–19.00	11.00–15.00	11.00–15.00	11.00–15.00	15.00–19.00	–
Nowe Bystre Filia	14.00–18.00	14.00–18.00	14.00–18.00	14.00–18.00	14.00–18.00	–
Ząb	15.00–19.00	15.00–19.00	13.30–17.30	13.30–17.30	15.00–19.00	

Źródło: Miejskiej Biblioteki Publicznej w Zakopanem, [online] <http://www.biblioteka.zakopane.eu/godziny.htm> [dostęp: 14.05.2010]

Do jednych z najstarszych idei wprowadzanych w życie przez zakopiańską bibliotekę należy organizowanie wspomnianych wcześniej „Czwartków literackich”, zainaugurowanych 13 października 1955 roku przez prof. S. Pigonia odczytem pt. *Jak tworzył Mickiewicz*. Od tego czasu każdy tydzień miał swojego bohatera. Wieczory czwartkowe szybko uzyskały

wysoką rangę, co było dużą zasługą Janiny Müllerowej, która kierowała biblioteką do roku 1972. W okresie od 13 października 1955 roku do 13 grudnia 1981 roku zorganizowano 1287 czwartkowych spotkań. Odczyty w bibliotece należały do najpopularniejszych imprez kulturalnych Zakopanego. Wystąpiło 408 prelegentów. Zdarzało się, że ze względu na dużą liczbę słuchaczy, spotkania trzeba było przenosić do sali „Morskiego Oka”, np. podczas wizyty Stanisława Cat Mackiewicza czy Zofii Kossak Szczuckiej. Tradycję „czwartkową” przerwał dopiero stan wojenny. W latach 1983–1986 podjęto próbę wznowienia „Czwartków”, jednak zakończyła się niepowodzeniem. W tym okresie udało się zorganizować jedynie 24 odczyty. We wrześniu 2000 roku wznowiono organizację spotkań literackich, które od tamtego czasu odbywały się raz w miesiącu. Fakt ten odnotował na swoich łamach „Dziennik Polski”:

„Czwartki literackie” znów na mapie kultury w stolicy Tatr.

W tym miesiącu „Czwartek Literacki” odbędzie się 22 marca o godz. 18 w czytelni Miejskiej Biblioteki Publicznej. Odczyt „Polacy w Niemczech” wygłosi dr Henryk Olesiak, znany prozaik, eseista i publicysta. Dr Olesiak mieszka w Niemczech i pracuje naukowo jako badacz problemów emigracji oraz stosunków polsko-niemieckich. W Zakopanem będą kontynuowane sławne ongiś i owiane legendą „Czwartki Literackie” Miejskiej Biblioteki Publicznej. Kiedyś odbywały się cztery razy w miesiącu, obecnie Miejska Biblioteka zorganizuje je raz w miesiącu²⁶.

W latach 1982–2010 zorganizowano ogółem 144 „Czwartków”, w których wystąpiło ponad 90 prelegentów. Bohaterami spotkań byli wybitni przedstawiciele nauki, literatury i kultury, m.in.: Władysław Bartoszewski, Konstanty Grzybowski, Walery Goetel, Konrad Górski, Władysław Studnicki, Gustaw Holoubek, Jerzy Jarzębski, Stefan Kisielewski, Jacek Kolbuszowski, Aleksander Krawczuk, Julian Krzyżanowski, Stanisław Lem, Cezary Leżeński, Ludwik H. Morstin, Zbigniew Muk, Jacek Natanson, Agnieszka Osiecka, Jan Parandowski, Witold H. Paryski, Artur Sandauer, Tadeusz Staich, Jan Sztudynger, Barbara Wachowicz, Kazimierz Wyka, Franciszek Ziejka, Wiktor Zin. Odczyty wygłaszali także obywatele innych krajów, m.in.: pochodząca ze Związku Radzieckiego tłumaczka literatury polskiej Maria Dolińska, Węgry: prof. prof. Istvan Csaplaros i Tibor Csorba, oraz Zakopiańczycy osiedleni w Hiszpanii: prof. Gabriela Makowiecka i inżynier Stanisław Makowiecki. Szacuje się, że w spotkaniach czwartkowych uczestniczyło ponad

---

²⁶ *Czwartki Literackie znów na mapie kultury stolicy Tatr*, „Dziennik Polski”, 2001, nr 58, dod. „Dz. Pol. Podh.”, s. 5.

70 000 słuchaczy. „Czwartki literackie” mimo sugestii zawartej w nazwie obejmowały swoją tematyką nie tylko literaturę, ale jak dowodzą tego niektóre z przedstawionych tematów poruszane były także problemy ochrony środowiska, sportu, teatru, niejednokrotnie pojawiały się kwestie podrózniczo-krajoznawcze. Wiele spotkań poświęcono biografistyce. Rozmawiano o pisarzach, malarzach, muzykach, politykach. Często dyskutowano o ważnych sprawach, dotyczących historii Polski i historii powszechnej. W tematyce spotkań czwartkowych wielokrotnie pojawiał się regionalizm historyczny, w myśl idei, iż spotkania te mają służyć pogłębianiu znajomości dziejów Zakopanego i Podhala²⁷.

W żadnym też innym mieście w kraju nie odbyło się tyle odczytów o literaturze i spotkań z samymi pisarzami – co właśnie w Zakopanem – i nie tylko ilość tu ważna, ale i jakość; pod Giewontem reprezentacja zaborów mogła oglądać i słuchać całego parnasu polskiego, gdyż nie było niemal liczącego się literackiego nazwiska, które by nie zjawiało się w „letniej stolicy”²⁸.

Dzięki tym odczytom Biblioteka zgromadziła niezwykle ciekawy zbiór dedykacji książkowych wielu znanych powojennych twórców. Ich wartość powiększa fakt, że dedykacje są często jedynym świadectwem kontaktu pisarzy i uczonych z zakopiańską Biblioteką. Jej pracownicy od wielu lat prowadzą Księgę Pamiątkową Biblioteki, w której można znaleźć wiele interesujących materiałów dla miłośników literatury polskiej, w tym barwne wpisy sławnych gości Biblioteki²⁹.

W pierwszym dziesięcioleciu XXI wieku „Czwartki literackie” stanowiły jedną z najpopularniejszych form kontaktu biblioteki z publicznością oraz popularyzacji czytelnictwa wśród mieszkańców i turystów. Niemniej ważną funkcję spełniały wystawy, wycieczki do biblioteki organizowane przez szkoły, lekcje biblioteczne i konkursy czytelnicze. Przygotowywano różnego rodzaju wystawy upamiętniające najważniejsze wydarzenia historyczne, literackie i kulturalne³⁰. Niestety zakres ekspozycji ograniczały skąpe warunki lokalowe. W okresie wakacji i ferii szkolnych działalność wystawiennicza

---

²⁷ Najczęstszymi gośćmi „Czwartków” byli Konrad Górski i Władysław Studnicki, obaj występowali po 37 razy. Por. *Czwartek literacki*. „Gazeta Krakowska” 2002, nr 260, dod. „Gaz. Podhal.”, s. 5; *Dziś, 7 listopada...* „Tygodnik Podhalański” 2002, nr 45, s. 4; *Czwartek literacki w bibliotece*, „Gazeta Krakowska” 2002, nr 118, dod. „Gaz. Podhal.”, s. 5.

²⁸ J. Majda, *Zakopiańskie centrum polszczyzny*, Kraków: 1975, s. 13-14; M. Mantyka, s. 73-86.

²⁹ *Bankowiec*, „Tygodnik Podhalański” 2002, nr 2, s. 2.

³⁰ Tamże.

skierowana była na wyeksponowanie literatury regionalnej. Dużą popularnością cieszyły się prezentacje książek i druków ulotnych. W roku 2009 zaprezentowano wystawę pt. „Sensacje jako motyw literacki”, na której zaprezentowano twórczość Joanny Trzebiatowskiej, poetki i prozaika, absolwentki Wydziału Prawa UJ. Trzebiatowska debiutowała jako poetka w 1988 roku na łamach Życia Literackiego. Jest autorką siedmiu tomików wierszy oraz trzech powieści: *Cień Boga*, *Związek bez zobowiązań*, *Donos*. Publikowała swoje utwory w licznych czasopismach i katalogach sztuki. Jest członkiem założycielem Stowarzyszenia Twórczego „Polart” oraz redaktorem naczelnym pisma literackiego „Hybryda”³¹. Wiele wystaw i wernisaży organizowano poza terenem biblioteki. Zbiory biblioteczne prezentowano na wystawach organizowanych przez takie instytucje, jak np.: Biuro Wystaw Artystycznych – Galerię w Zakopanem, Muzeum Tatrzańskie, Związek Podhalań, Wiejski Ośrodek Kultury w Poroninie, Muzeum Niepodległości w Warszawie, Ośrodek „Pogranicze – sztuk, kultur, narodów” w Sejnach, Muzeum w Bochni, oraz Bibliotekę Narodową.

W 2003 roku Biblioteka Narodowa przygotowała program pt. *Dni Zakopanego w Bibliotece Narodowej*. Obejmował on trzy wystawy: Zakopane i Tatry w piśmiennictwie polskim na przełomie tysiącleci, Tatry i Podhale w malarstwie Anny Miszalskiej-Gąsienicy i Jerzego Miszalskiego oraz Zbójnicy na szkle malowani Mieczysława Kołodziejczyka. Na pierwszej wystawie oglądać można było albumy, książki, tomiki poetyckie, reprintsy klasyki literatury tatrzańskiej, przewodniki i mapy z lat 1995–2003, dotyczące Zakopanego, Podhala, górali, Tatrzańskiego Parku Narodowego oraz ratownictwa górskiego. Prezentowane dzieła pochodziły ze zbiorów Biblioteki Narodowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Zakopanem. Poza tym zbiory Biblioteki im. S. Żeromskiego prezentowane były także poza granicami kraju, np. w Starym Smokowcu na Słowacji, w ramach Dni Kultury Zakopanego w 1987 roku. W 2000 roku, podczas obchodów 100-lecia istnienia Biblioteki Publicznej w Zakopanem, odbył się wernisaż wystawy zatytułowanej Najciekawsze zbiory Miejskiej Biblioteki Publicznej. Wystawę podzielono na trzy części. Pierwsza zawierała dokumenty dotyczące historii biblioteki, druga prezentowała dedykacje w książkach napisane przez znane osoby, głównie pisarzy, np. W. Reymonta i S. Witkiewicza. Łącznie biblioteka posiada 600 dedykacji artystów, na wystawie zaprezentowano tylko część z nich. Trzecią część wystawy poświęcono drukom ulotnym, do których przeciętny czytelnik nie ma dostępu. Jak stwierdził dyrektor biblioteki, przetrwały one wojnę dzięki temu, że zamknięto je w pudle z napisem „makulatura”, które otworzył w latach 60. W jubileuszowych uroczystościach

---

³¹ *Informator kulturalny*, [online] <http://www.sybil.pl/event/full-details/id/50742> [dostęp: 13.05.2010].

wziął udział prof. Franciszek Ziejka, reprezentant Uniwersytetu Jagiellońskiego, który wystąpił z referatem pt. *Ze szczytów na szczyt... o związkach Uniwersytetu z Podhalem w epoce zaborów*.

Ilustracja 4. Mieczysław Mantyka, dyr. Miejskiej Biblioteki Publicznej im. S. Żeromskiego w Zakopanem (po lewej) oraz prof. Franciszek Ziejka, rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1999–2005

Źródło: *Zakopane. 75 lat praw miejskich, praca zbiorowa*, pod red. Ewy Matuszewskiej, Zakopane 2008, s. 130.

Jedną z najskuteczniejszych form kontaktu biblioteki z młodymi użytkownikami były wycieczki. Bibliotekarze starali się wpłynąć na wzrost aktywności uczestników, najlepszym sposobem na to było połączenie wycieczki z lekcją biblioteczną. Polegała ona na wykonaniu przez uczniów jednego lub kilku zadań związanych z umiejętnością korzystania z książki lub czasopisma, była sposobem na zaznajomienie ucznia z biblioteką, rozwijała w nim chęci i potrzebę korzystania z bogatego księgozbioru. Rocznie organizowano około 30 lekcji bibliotecznych. Tego rodzaju działalność prowadziła do poszerzenia kręgu użytkowników³².

W latach 2000–2010 zakopiańscy bibliotekarze podejmowali liczne inicjatywy, mające na celu propagowanie i popularyzację czytelnictwa. Należały do nich konkursy literackie i recytatorskie, np. poetycki konkurs *Wiersz o tematyce górskiej im. Tadeusza Staicha*. Konkurs towarzyszył Festiwalowi Folkloru Ziemi Górskich w Zakopanem. Poetyckie zmagania zainicjował przed laty Tadeusz Staich „góral z wyboru”, dziennikarz, działacz

---

³² Tamże.

Związku Podhalań. W konkursie uczestniczyć mogli wszyscy piszący w języku literackim lub w gwarze podhalańskiej. Utwory nigdzie dotychczas niepublikowane oceniane były przez jury składające się ze specjalistów w dwóch kategoriach – poezji pisanej gwarą góralską oraz poezji pisanej językiem literackim. Autor mógł przesłać maksymalnie trzy wiersze, każdy podpisany wyłącznie godłem. Imię i nazwisko oraz dokładny adres autora należało podać w osobnej zaklejonej kopercie, opatrzonej godłem i włożonej do koperty zawierającej wiersze. Jeden autor mógł występować pod jednym godłem. Autorzy biorący udział w konkursie inspirowali się głównie Tatrami i ich wspaniałą przyrodą. Młodzi literaci opiewali także piękno Bieszczad, Beskidów oraz nawiązywali do dramatycznych wypraw ratunkowych. Konkurs pozwolił odkryć wiele talentów, jednak jego głównym celem tak, jak i celem całego Festiwalu Ziemi Górskich było kultywowanie tradycji poszczególnych regionów górskich i ochrona ich dziedzictwa kulturowego. W roku 2010 odbyła 39-ta edycja konkursu. Ogłoszenia wyników konkursu miały miejsce w Miejskiej Bibliotece Publicznej im. S. Żeromskiego w Zakopanem³³.

Do działań o charakterze oświatowym należy zaliczyć także konferencje bibliotekarzy z powiatu tatrzańskiego organizowane przez zakopiańską Bibliotekę. W całym powiecie tatrzańskim działało 17 bibliotek. W spotkaniach brali udział prelegenci z innych części kraju. Jednym z nich był Michał Jagiełło dyrektor Biblioteki Narodowej, który w 2002 roku przedstawił propozycję nowelizacji ustawy o bibliotekach. Często gośćmi byli przedstawiciele bibliotek krakowskich. Tematy konferencji były różne. Najczęściej omawiano dorobek bibliotek z powiatu tatrzańskiego, uzyskany w roku poprzedzającym daną konferencję³⁴.

Miejska Biblioteka Publiczna im. S. Żeromskiego w Zakopanem kierowała swe inicjatywy, projekty i działania do szerokiego grona adresatów o niezwykle złożonej strukturze. Biorąc pod uwagę wiek, płeć, a także zainteresowania czytelnicze, zakopiańscy bibliotekarze pragnęli dotrzeć do jak największej liczby odbiorców. Już w najmłodszych czytelnikach starali się wykształtować swego rodzaju przywiązanie do biblioteki, oswoić ich z tą, jakże potrzebną instytucją. Nie zapominali przy tym o ludziach starszych i w tworzeniu ofert brali ich potrzeby pod uwagę. Było to m.in. źródłem ukształtowania się bogatej tematyki

---

³³ Konkurs na *Wiersz o tematyce górskiej im. Tadeusza Staicha* organizowany jest nadal, jak w latach poprzednich towarzyszy Festiwalowi Folkloru Ziemi Górskich w Zakopanem. Zasady konkursu nie uległy znaczącym zmianom. Por. *Literacko i gwarą*, „Dziennik Polski” 2002, nr 189, dod. „Dz. Pol. Podh.”, s. 2.

³⁴ Podhalański Serwis informacyjny, [online] <http://www.archiwum.watra.pl/archiwum/kultura/archiwum1.html> [dostęp: 20.10.2015]; *Konferencja bibliotekarzy*, „Gazeta Krakowska”, 2002, nr 67, dod. „Gaz. Podhal.”, s. 3.

„Czwartków literackich”. Dla bibliotekarzy ważne jest, by ich placówka potrafiła objąć wszystkich użytkowników ofertą jakościowo tożsamą dla całego środowiska lokalnego. W przypadku Zakopanego oferta trafiała zarówno do Górali, jak i turystów masowo odwiedzających miasto. O jej ogromnym znaczeniu dla polskiej kultury niech świadczy fragment wywiadu z prof. F. Ziejką zamieszczony w Dzienniku Polskim:

- A jakie są Pana związki z zakopiańską biblioteką?
- Od czasu do czasu przyjeżdżam tu z odczytami. Dyrektor Mieczysław Mantyka, autor monografii biblioteki wymienił wszystkie moje pobyty [...]. W tym roku, dokładnie 27 listopada, minęła 25. rocznica naszej współpracy.
- Czego życzyłby Pan zakopiańskiej bibliotece z okazji 100-lecia?
- Żeby mogła obchodzić w przyszłości 600-lecie swego istnienia³⁵.

Warto zaznaczyć, że w roku 2001 Miejska Biblioteka Publiczna im. S. Żeromskiego została odznaczona medalem „Bibliotheca Magna Perennisque”. Medal nadaje się zbiorowościom społecznym (instytucjom, organizacjom, stowarzyszeniom, przedsiębiorstwom, firmom) za wybitne dokonania lub całokształt działalności na rzecz rozwoju bibliotekarstwa polskiego i upowszechniania książki w społeczeństwie polskim oraz za zasługi dla Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Organem uprawnionym do nadawania odznaczenia jest prezydium Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich tworzące Kapitułę Medalu. Organami uprawnionymi do zgłaszania wniosków o przyznanie medalu są: Zarząd Główny Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, zarządy okręgów SBP oraz prezydium komisji i sekcji działających przy ZG SBP³⁶. Można zapytać jakie są dalsze cele i dążenia zakopiańskiej biblioteki, po odniesionym sukcesie. Odpowiedzi na nie udzielił jej dyrektor Mieczysław Mantyka:

Na początku nowego wieku musimy zastanowić się, czym powinna być biblioteka? Czy tylko instytucją sprawnie gromadzącą, opracowującą i wypożyczającą książki, czy może czymś w rodzaju domu kultury z rozbudowanymi dziedzinami artystycznymi i rozrywkowymi. Odpowiedź na to pytanie może być tylko jedna: Biblioteka powinna być placówką oświatowo-wychowawczą, miejscowym centrum

---

³⁵ *Wędrówka gościńcem: rozmowa z JM Rektorem Uniwersytetu Jagiellońskiego Franciszkiem Ziejką*, „Dziennik Polski” 2000, nr 296, s. 4.

³⁶ *Medal SBP Bibliotheca Magna – Perennisque*, [online] <http://www.ebib.info/content/view/128/175/> [dostęp: 14.05.2010].

pracy oświatowej - z dominacją form sprzyjających kształceniu, doksztalcaniu i samokształceniu³⁷.

Miejska Biblioteka Publiczna im. Stefana Żeromskiego w Zakopanem wpisuje się w ogólny obraz bibliotecznej działalności edukacyjno-oświatowej prowadzonej na Podhalu. Tradycyjna rola biblioteki publicznej jako miejsca pozyskiwania informacji, miejsca spotkań, spędzania czasu wolnego wciąż jest tu żywa i aktualna.

---

³⁷ M. Mantyka, s. 97.